

מרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל
مركز شنايدر لطب الأطفال في اسرائيل
Schneider Children's Medical Center of Israel

אני יכול להצליח

ד"ר דפנה קופלמן-רובין

ביה"ס לפסיכולוגיה, המרכז הבינתחומי, הרצליה
מרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל

- עקרונות מנחים
- יישום פרטני-משפחתי
- יישום מערכתי-בית ספרי
- ממצאים מהמחקר

בית הספר
לפסיכולוגיה

הבינתחומי
הרצליה

המוסד לביטוח לאומי
אגף פיתוח שירותים
קרן מפעלים מיוחדים

משרד החינוך
התרבות
והספורט

מרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל
مركز شنايدر لطفال في اسرائيل
Schneider Children's Medical Center of Israel

מקבוצת שירותי בריאות כללית

אני יכול להצליח

תוכנית לקידום לימודי - רגשי -
חברתי של תלמידים עם
לקויות למידה והפרעת קשב

רקע כללי

- התוכנית פותחה ע"י מרכז לקויות למידה בבי"ח שניידר, משרד החינוך והביטוח הלאומי
- בוצעה במשך 3 שנים בעירוני ט' ובמרכז לקויות למידה בשניידר
- לוותה במחקר מטעם ביה"ס לפסיכולוגיה במרכז הבינתחומי ומכון "מובנים"
- אומצה ע"י משרד החינוך כתוכנית שתסייע ביישום יעד מס' 12 – יעד ההכלה
- בשלבי הטמעה בפריסה ארצית

עקרונות מנחים

■ מיקוד בגורמי חוסן

■ מבוגר משמעותי – בסיס בטוח

■ פרקטיקה יישומית

■ הכלה מערכתית

אני יכול להצליח

שני ילדים אובחנו כבעלי לקות למידה. מי יצליח בחייו כבוגר ?

- **גורמי סיכון** – מונח כללי המתייחס לגורמים שונים העלולים להוביל לתולדות שליליות אצל האדם
- **גורמי חוסן/הגנה** – גורמים המתקשרים לחוסן האדם, עמידות בפני תולדות שליליות
- אי אפשר לנבא התנהגות על סמך הלקות בלבד
אלא יש להתייחס לגורמים אישיים, משפחתיים וסביבתיים

גורמי סיכון

- הכחשת הלקות
- אימפולסיביות, בעיית קשב וריכוז נלווית
- חומרת הלקות ופריסתה על תחומים שונים
- היעדר תמיכה הורית
- חויית ניכור ואי שייכות לביה"ס

גורמי חוסן – רמת התלמיד

- מודעות עצמית
- אקטיביות
- הצבת יעדים ריאלית
- דפוס התקשרות בטוח
- תקשורת בינאישית יעילה
- יכולת לגייס תמיכה

גורמי חוסן – רמת הסביבה

- תמיכה מהמשפחה
- לכידות משפחתית
- תמיכה של מבוגר (מורה, מדריך, מאמן) המשמש כמנטור
- תמיכה מביה"ס
- יחסים עם מורים
- סיום בית ספר תיכון

מבוגר משמעותי – בסיס בטוח

אני יכול להצליח

אילנה דיין מתוך מוסף "הנבחרים בחינוך 2012" עיתון

הארץ

- זה הזיכרון הכי חזק שיש לי מימי ביה"ס, מכל 12 השנים מכיתה א' עד י"ב: אשר עומד לצד הלוח בעיניים צוחקות, מציג לפנינו משוואה ארוכה ומסובכת, ואומר: "נו חבר'ה, זה הרי כל כך פשוט, אין כאן אחד ביניכם שלא מסוגל לפתור את זה".
- והפעם אני מעזה להצביע, לנסות לפתור. אני רק מתחילה את השלב הראשון, אולי מצמצמת מספרים, אולי תולשת מספר בודד ומעבירה אותו מאגף לאגף. האמת שאני לא לגמרי יודעת לאן הולכים מכאן, אבל אז אשר כבר לגמרי איתי. הפנים שלו זורחות והוא אומר: "ברור שככה עושים את זה, מיידלע, את לגמרי בכיוון הנכון... ואיכשהו זה תמיד היה הרגע שבו הכל נהיה ברור וצלול והפתרון מגיע מאי שם...

■ "...ופתאום אני מבינה שכל חיזוק חיובי, וכל מחמאה, וכל ביקורת טובה שקיבלתי מאז, לא עשו לי את מה שעשה לי המשפט ההוא... ואולי זה הרבה יותר עמוק מזה: כי המשפט ההוא, במידה רבה, סלל את הדרך לכל פסגה שכבשנו אחר כך... כי מי ששומע מהמורה שלו בכיתה י"א שהוא יכול, שהוא יודע, ששום דבר לא יעצור אותו, מקבל מהמורה הזו הרבה יותר מאלגוריתמים... וזה מה שקיבלתי אני, את הדלק שיסיע אותנו רחוק ויעיף אותנו גבוה, את הידיעה שיש לנו את כוח השכל, את תבונת הלב את ההכרה שאם המורה שלנו מאמין בנו ככה, אין סיבה שלא נאמין בעצמנו."

פרקטיקה יישומית

- תוכנית התערבות מבוססת פרוטוקול
- עבודה אינטגרטיבית על היבטים רגשיים ולימודיים
- התאמת התוכנית למאפיינים הייחודיים - משפחה, בי"ס
- מבנה ארגוני של הכלה
- הקפדה על תהליכי תיעוד, מחקר ורפלקציה

פרוטוקול פסיכו-דידקטי

מישור תוך-אישי

- הסבר פסיכו-חינוכי (Psycho-education)
- מודעות עצמית לתחומי החזק והקושי האישיים
- פיתוח יכולת להציב מטרות ויעדים
- פיתוח אסטרטגיות התארגנות
- פיתוח אסטרטגיות למידה (סכמות, פיצוח שאלות, תהליכי בקרה, למידה ממבחנים)

מישור בינאישי

שיפור כישורים בינאישיים: ניתוח דפוסי תקשורת, קבלת החלטות

- סנגור עצמי וגיוס תמיכה – המורה כמבוגר משמעותי
- הדרכת הורים

מישור מערכתי - בניית "בסיס בטוח"

תשתית ארגונית בביה"ס, חיזוק הקשר תלמיד-הורים-מורה-בי"ס, קשר בין הגורמים המטפלים

אני יכול להצליח

יישום פרטני-משפחתי

- שלב אינטנסיבי - 13 מפגשים אחת לשבוע (כולל פגישה בביתה"ס)
- שלב המעקב – 6 מפגשים לאורך שנה וחצי מתום השלב האינטנסיבי
- רב הפגישות הן עם המתבגר, עד 4 הדרכות הורים
- גמישות בפרוטוקול
- עבודה שוטפת עם ביה"ס

יישום קהילתי- בית ספרי

שלבי ביצוע

ליווי

• איתור צרכים עירוניים

ע"י

• הקמת צוותים מובילים – ברמת ישוב, ברמת ביה"ס

מנהל

• מיפוי צרכי ביה"ס

תהליך

• תהליכי הכשרה של הצוותים המובילים בביה"ס – העשרה מקצועית של חדר מורים, הכשרת צוותים ומורים מובילים, בהתאם לצרכי ביה"ס

הכשרה

• איתור תלמידים - מבחני עמית, איסוף מידע מביה"ס המזין, איסוף מידע מהמורים הנוכחיים - החלטה בעזרת הצוות הרב מקצועי

שוטפת

• ערב חשיפה למשפחות

תיעוד

• אבחונים פסיכו-דידקטיים ופסיכיאטריים/נוירולוגיים (לפי הצורך, במהלך התוכנית ולא כתנאי קבלה)

מחקר

• עבודת המחקר בהתאם לפרוטוקול הפסיכו-דידקטי: שעתיים בשבוע, במהלך שנה"ל

רפלקציה

• ביה"ס מפעיל את תוכנית א.י.ל בכוחותיו הפנימיים תוך הרחבה לכלל ביה"ס

מבנה ארגוני

• רמת עיר

צוות היגוי מורחב - ראש אגף החינוך, מפקחת החינוך העל יסודי, יועצת בכירה, מנהלת שפ"ח, מנהלת אגף לקויות למידה במשרד החינוך, מנהלת אקדמית, מנהלת פרויקט

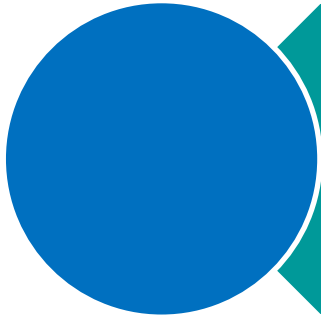
• רמת ביה"ס

צוות מוביל בית ספרי - מנהלת חט"ב, יועצת, פסיכולוגית, אחראית פדגוגית, מתלית, מנהלת תהליך חיצונית, מדריכת אגף לקויות למידה

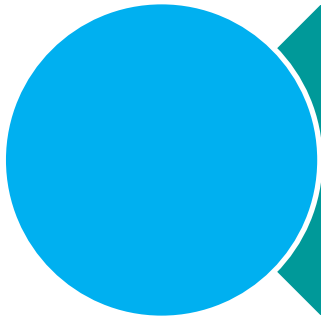
• רמת שכבה

צוות CM - מחנכים, יועצת, פסיכולוגית, מתלית/אחראית פדגוגית

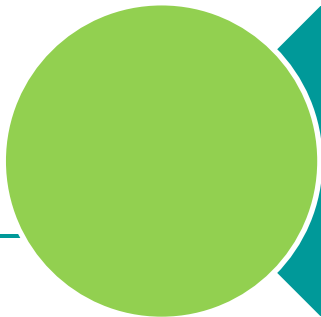
הכשרה

הכשרת צוותים מובילים

הכשרת C.M

העשרת חדר מורים
בהתאם לצרכים הייחודיים
של ביה"ס

הכלה מערכתית

- בכל בי"ס צוות מוביל בית ספרי – מונחה ע"י מנהלת תהליך מטעם המרכז הבינתחומי
- יועצת, פסיכולוגית ואחראית דידקטית – מכשירות את קבוצת ה CM
- ברמת העיר צוות עיר נפגש אחת לחודש
- צוות מנהלות התהליך של בתי הספר השונים נפגשות אחת לשבועיים

אני יכול להצליח

הכלה מערכתית - המשך

- בכל כיתה המחנך משמש כגורם מתכלל - CASE MANAGER - של התלמידים מכיתתו שמשותפים בתוכנית.
- המחנך נפגש באופן קבוע אחת לשבוע עם התלמידים ועובד איתם כקבוצה בהתאם לתכני הפרוטוקול.
- המחנכים עצמם נפגשים כקבוצה אחת לחודש ומקבלים הדרכה מהיועצת, הפסיכולוגית והאחראית הדידקטית לצורך למידת הפרוטוקול, תרגול והתנסות.
- במשך כל השנה מקבלים המחנכים הדרכה פרטנית קבועה ומותאמת מיועצת השכבה.
- לאורך השנה מתקיימות פגישות בין המחנכים לבין ההורים במטרה לשתף אותם בהתקדמות ילדיהם, בקשיים שעדיין קיימים, לחזק ולטפח את הקשר והאמון בינם לבין ילדיהם ובינם לבין בית הספר.

אני יכול להצליח

Feasibility Study

■ מטרת המחקר:

האם מודל הייעוץ בר יישום?
האם נראה כי הייעוץ מקדם תפקוד רגשי, חברתי
ואקדמי של מתבגרים עם לקויות למידה מגוונות
והפרעות פסיכיאטריות נלוות?

אני יכול להצליח

משתתפים

אני יכול להצליח

- בתוכנית השתתפו 91 משפחות
- 44 בזרוע א – מרכז לקויות למידה בשניידר
- 47 בזרוע ב – עירוני ט, ת"א
- גיל ממוצע=12.62 ס.ת.=0.88
- זרוע א – 11 בנות 28 בנים זרוע ב – 22 בנים 25 בנות
- כתות ז-ט כתה ז-ח
- קו מורבידיות: ADHD 59.7%, הפרעות חרדה, 22%,
8.3% דיכאון, 4.16% הפרעת התנהגות מרדנית,
2.7% טורט/טיקים

התאמה לתוכנית - קריטריונים

(2 הזרועות)

- לומד בחינוך רגיל.
- אובחנו לקויות למידה באבחון פסיכו-דידקטי.
- אינטליגנציה ממוצעת ומעלה.
- קושי בתפקוד חברתי ו/או רגשי ו/או הפרעה פסיכיאטרית נלווית ו/או חוסר מודעות עצמית ללקות.
- ללא כוונות אובדניות ו/או חשיבה פסיכוטית.

אני יכול להצליח

תוצאות זרוע שניידר

מרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל
مركز شنايدر لطب الأطفال في إسرائيل
Schneider Children's Medical Center of Israel

אני יכול להצליח

האם היית ממליץ על התוכנית לחבר	האם תוכנית איל עזרה באופן כללי	תדירות המפגשים	משך התוכנית	
97% - כן	90.9% - כן	66.7% - מתאימה	54.5% - מתאים	הורים
100% - כן	97% - כן	89.2% - מתאימה	91.9% - מתאים	נערה/ה

אני יכול להצליח

תפקוד בביה"ס -

נושא	דווח הורים	דווח נערה/ה
הישגים	<u>81.8%</u>	<u>89.2%</u>
התנהגות	<u>68.8%</u>	<u>56.8%</u>
התארגנות	<u>81.8%</u>	<u>86.5%</u>
ריכוז וקשב במטלות לימודיות	<u>75%</u>	<u>78.4%</u>

אני יכול להצליח

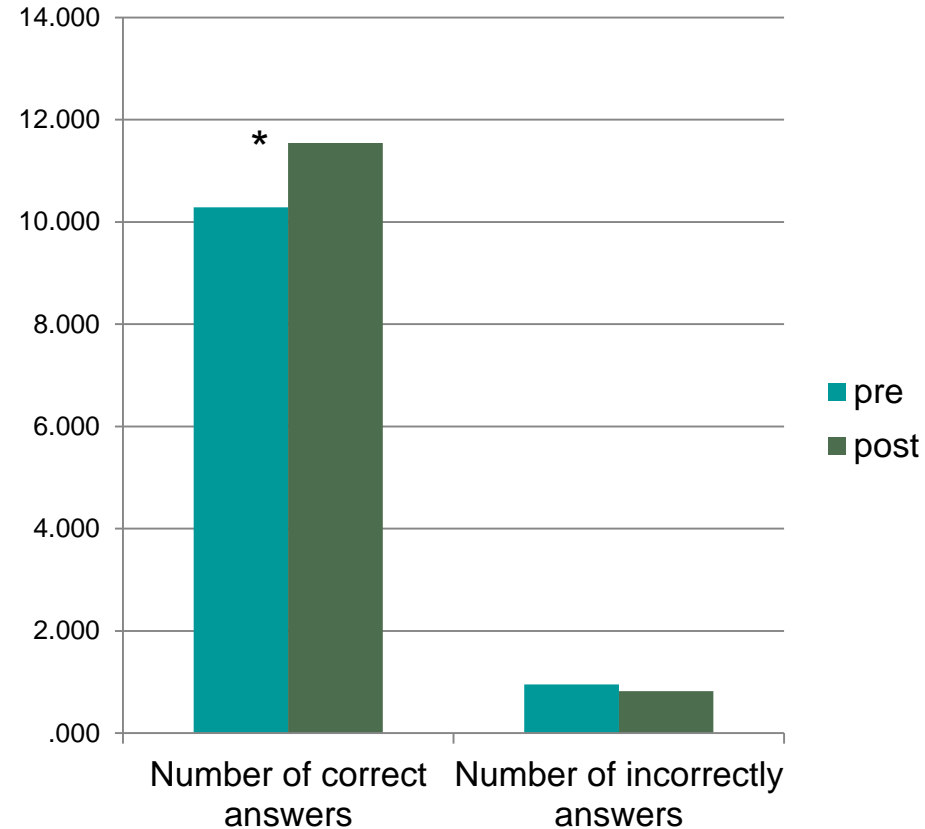
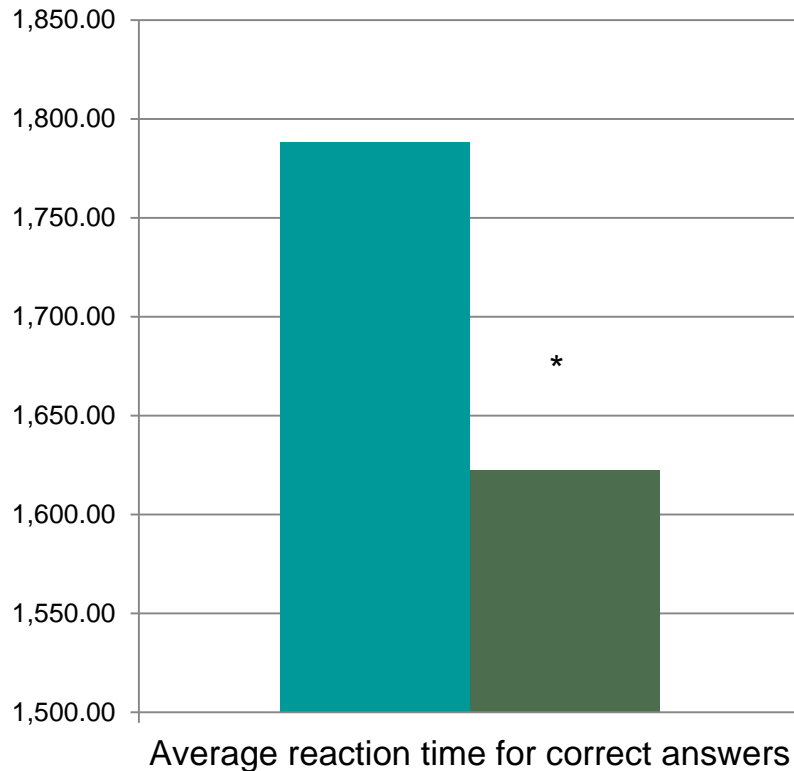
תפקוד הורי – הורים על עצמם

נושא	דוח על שיפור
היכולת להתמודד באופן פעיל עם קשיי בני/בתי	<u>93.9%</u>
יכולת ההתמודדות הכללית	<u>90.9%</u>
מצב הרוח שלי	<u>75.8%</u>
יכולת להיעזר בביה"ס להתמודד עם קשיי בני/בתי	<u>78.8%</u>

אני יכול להצליח

EXECUTIVE FUNCTION

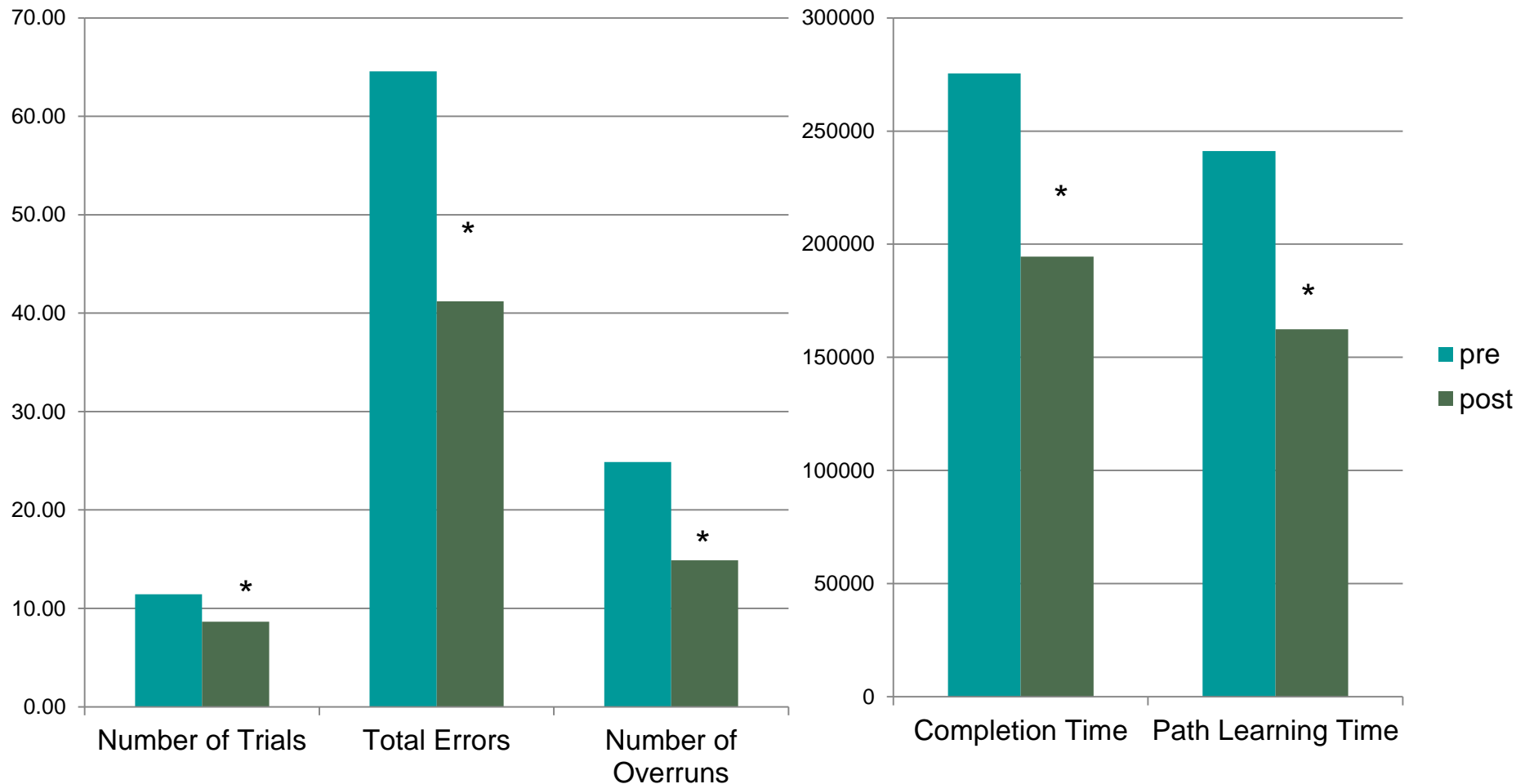
BRC Test – Stroop*

Changes in BRC Test: Stroop , pre & post intervention, Controlling for Medication Time: $F(1,42)= 6.2 p<0.05$, Num. of correct answers: $F(1,42)=3.64 P<.05$, Num. of incorrect answers $F(1,42)= .46$ N.S.

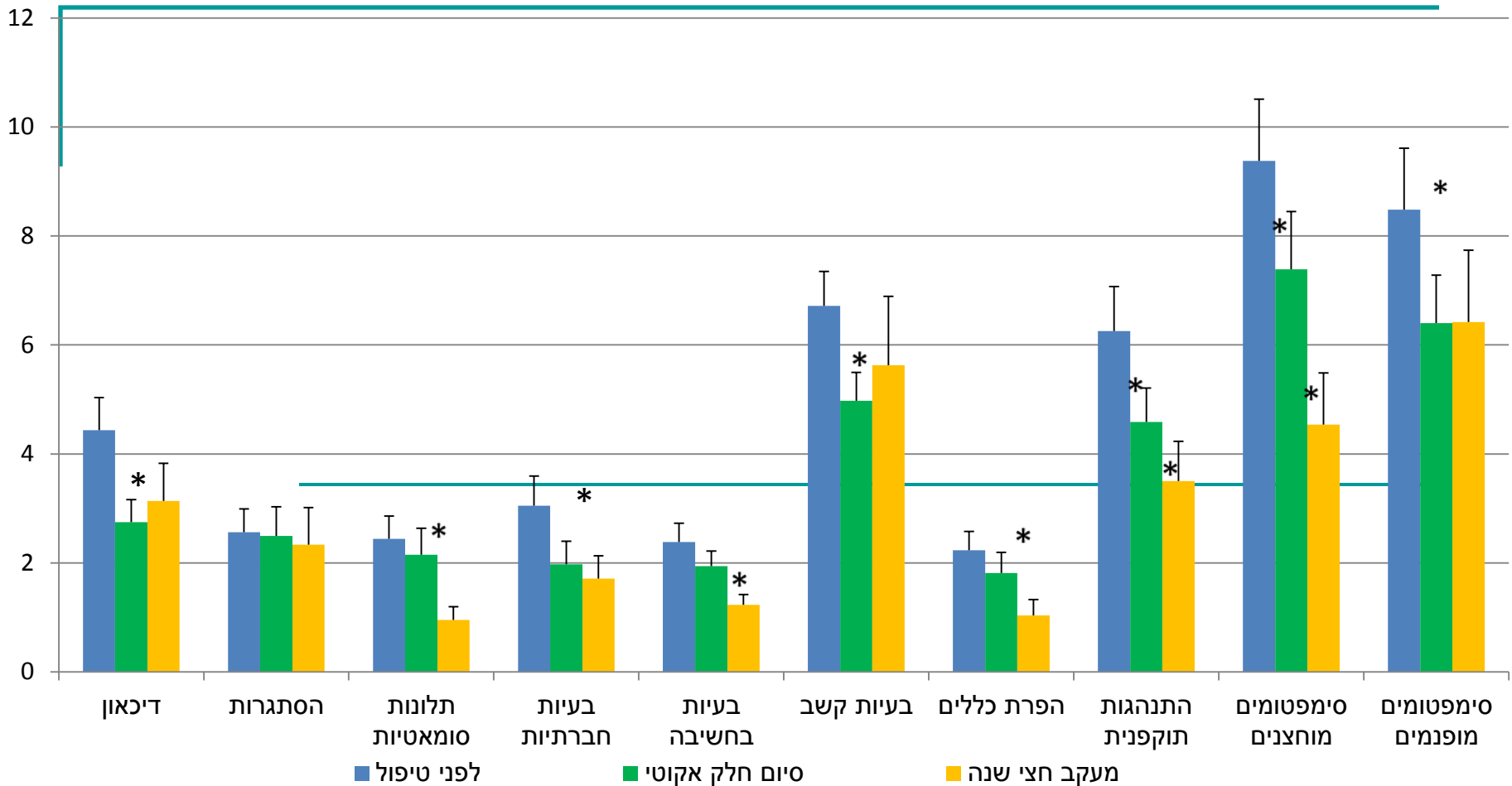
EXECUTIVE FUNCTION

BRC Test – Maze*

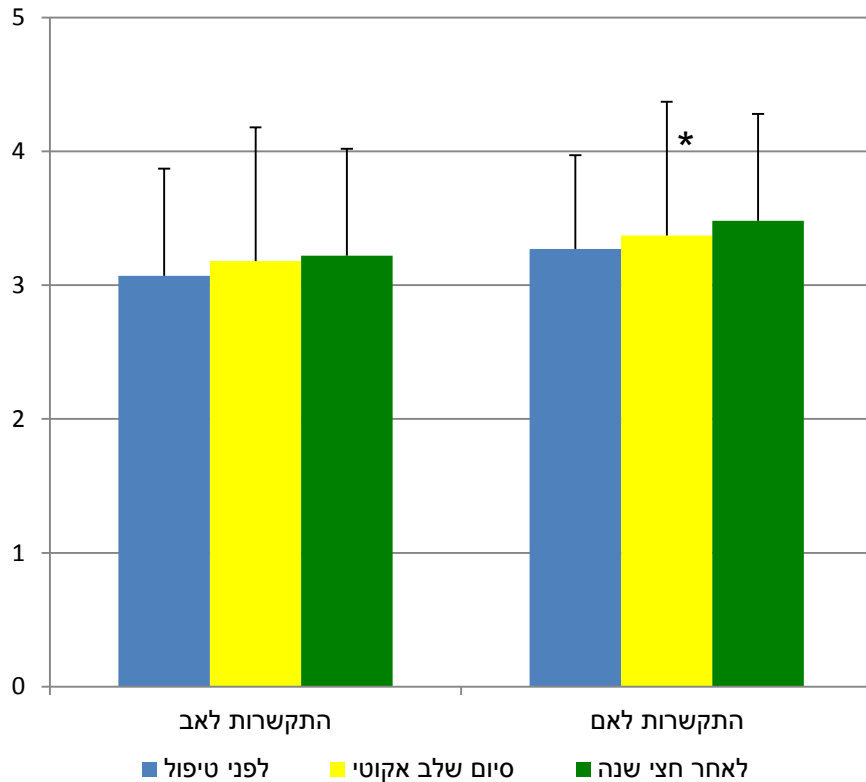
Changes in BRC Test: maze , pre & post intervention, Controlling for Medication
Num. of trials: $F(1,42)=13.06$ $P<.05$, Completion time: $F(1,42)=31.14$, $p<.05$, Path learning time: $F(1,42)=30.1$ $p<.05$, Total errors $F(1,42)= 18.46$ $p<.05$, Num. of overruns:

שינויים בפסיכופתולוגיה

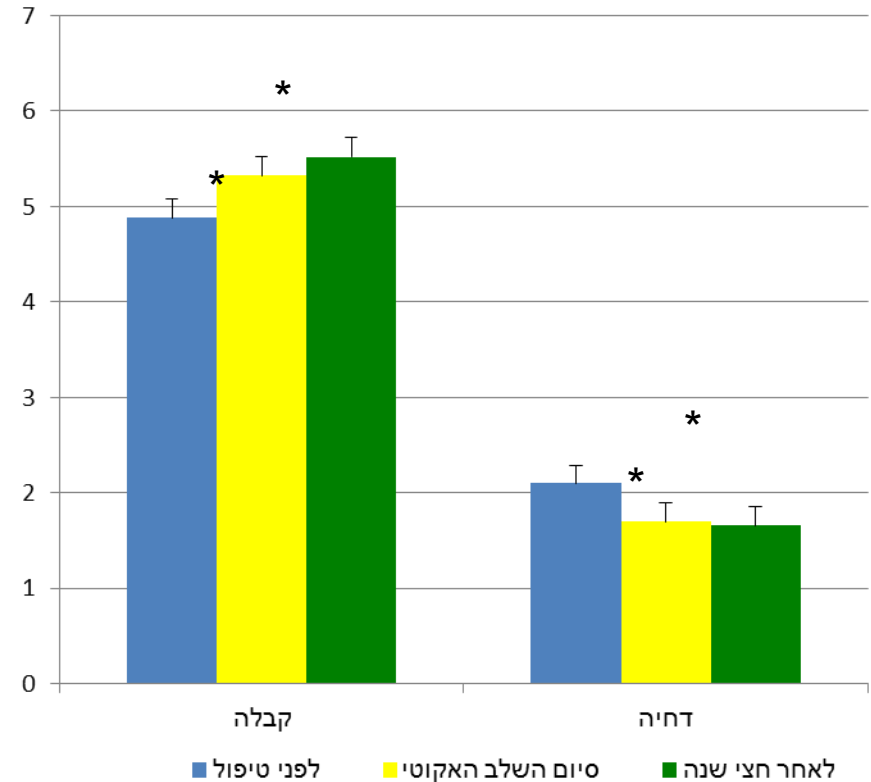
סימפטומים מוחצנים ומופנמים $F(2,63.77)=10.3, P<0.01$; $F(2,65.58)=4.6, P=0.01$
 בעיות חברתיות, דיכאון, $F(2,65.4)=5.99, P<0.01$, $F(65.73)=6.87, P=0.02$, תוקפנות, $F(65.73)=6.87, P=0.02$,
 בחשיבה והפרת כללים $F(2,65.3)=9.76, P<0.01$ $F(2,64.67)=6.65, P<0.01$
 בעיות בקשב, לא נמצא אפקט עיקרי $F(2,67.46)=0.6, P=0.1$, אך נראתה ירידה משמעותית בין לפני הטיפול לסיום השלב האקוטי.

התקשרות להורים

$F(2,63.5)=1.8, P=0.17$ $F(2,66.8)=3.1, P<0.05$

התקשרות למורה

$F(2,66.4)=3.8, P<.05$ $F(2,67.2)=5.4, P<0.05$

עירוני ט'י

אני יכול להצליח

ממצאים:

צוות הערכה, מכון "מובנים"

השפעה על בית הספר והצוות החינוכי

- פיתוח מקצועיות בכל הקשור להבנה וטיפול בתלמידים בעלי לקויות למידה.
- שיפור הקשר בין המורים והתלמידים
- שיפור הדימוי העצמי של המורים
- שינוי בדרך עבודת המורים עם כלל התלמידים
- התפתחה בבית הספר פרוצדורה מקיפה ויעילה של תהליכי אבחון וכן פרוטוקול עבודה מפורט ומקיף

השפעה על התלמידים

נערכה השוואה בין תוצאות שאלונים שמולאו על ידי מורים, תלמידים והורים בשתי פעימות (סוף שנת תש"ע וסוף תשע"א). מן הממצאים עולה כי:

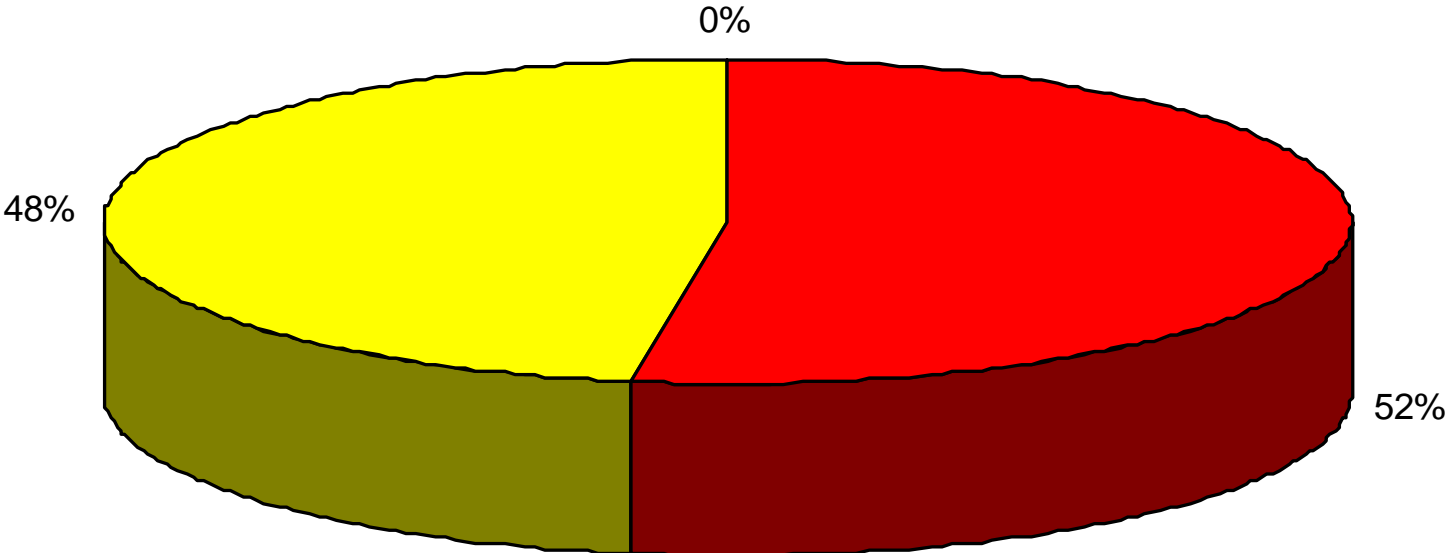
1. שיפור בתקשורת בינאישית, יכולת מיקוד הקושי, הצבת מטרות, יכולת ארגון
2. ירידה בתחושת הבדידות
3. שיפור בתפיסות המורים את התלמידים

4. מתוך 47 התלמידים שהשתתפו בתוכנית – 46

לומדים כיום בכתה י'

אני יכול להצליח

התפלגות ציוני מבדק בית-סיפרי בלשון
בתחילת כיתה ז' (42 נבדקים)

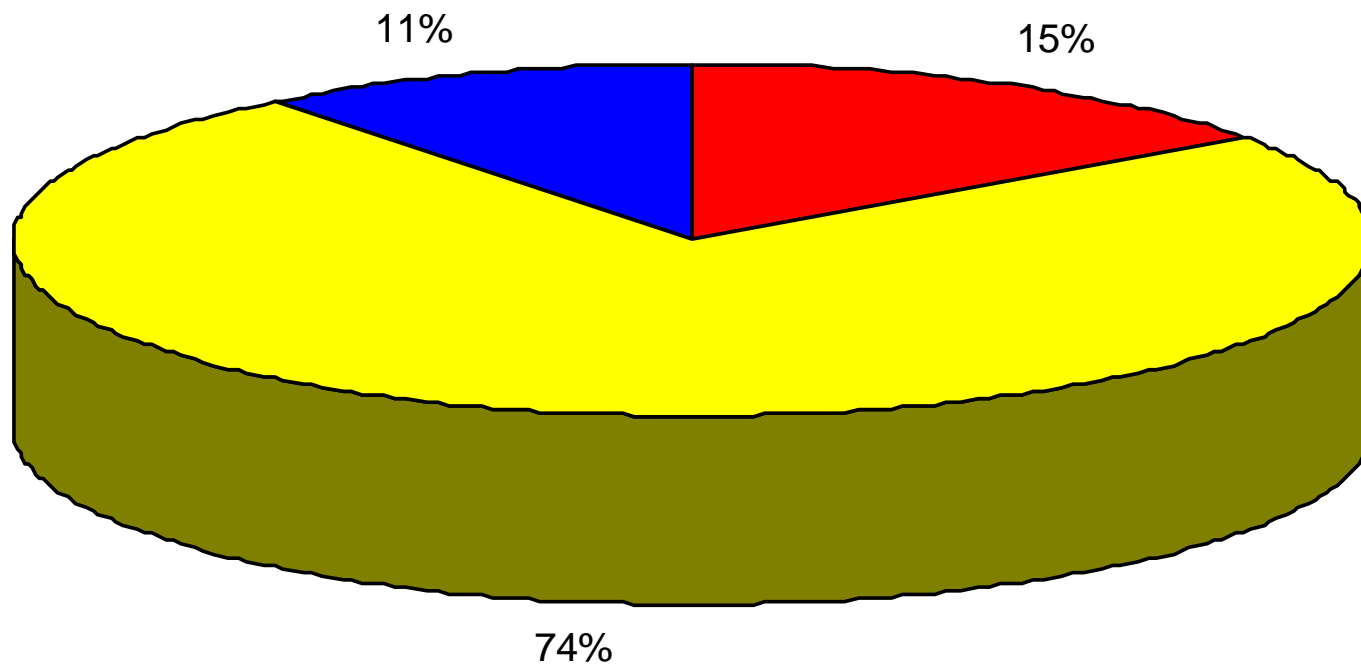

- 0-54
- 55-74
- 75-100

אני יכול להצליח

התפלגות ציונים שנתיים בלשון (סוף כיתה ז')

(47 נבחנים)

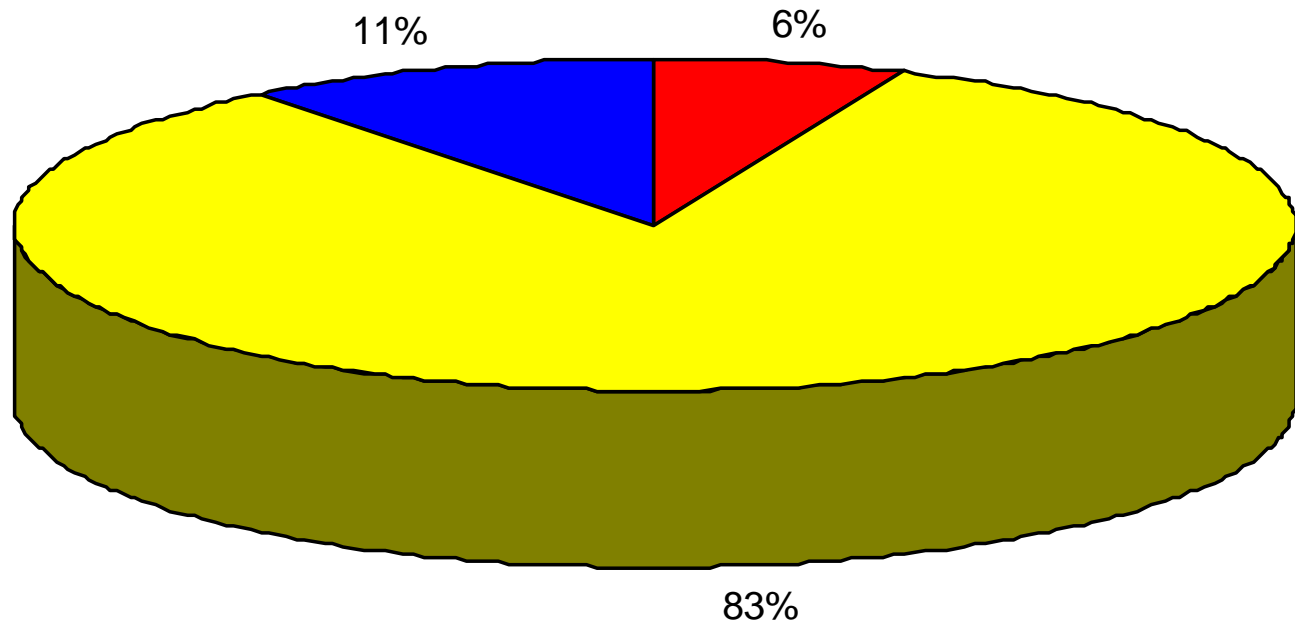
- 0-54
- 55-74
- 75-100

אני יכול להצליח

התפלגות ציונים בלשון (סמסטר א' כיתה ח')

◌◌◌ (47 נבחנים)

◌◌◌

■ 0-54

■ 55-74

■ 75-100

אני יכול להצליח

שותפים

- משרד החינוך: ד"ר יהודית אל-דור, דלית שטאובר, אירית בר סלע, צילה טנא, רונית שרביט, חנה שדמי, טל טאובר, שני לוי שמעון, ד"ר חיה לשם
- הקרן למפעלים מיוחדים, הביטוח הלאומי: ברנדה מורגנשטיין, שרית מוראי, טניה ליף
- צוות מוביל עירוני ט': ד"ר אבי בנבנישתי, סיגל פתאל, שלי קורן, לבנה הרוש, רותי לבקוביץ, ד"ר אסתי שניידר
- צוות המחנכים: אנג'לה חיימוב, ריבי בן משה, אריק לוי, רבקה פנצר, מורן עומיסי, אודליה בן דוד, דינה לוי
- מכון "מובנים": ד"ר ארי נוימן, רינה נוימן

שותפים

- שותפי מחקר: ד"ר ענת קלומק ברונשטיין, ד"ר מיכל אל-יגון, ד"ר לורה מפסון, פרופ' אלן אפטר, פרופ' מריו מיקולינסר
- צוות פסיכולוגיות: ליאורה גשרי, אושרית טלקר, בתיה פלוטקין, עדי לב, לילך אסרף, טלי שימל, ליהי קשת, גיתית פאר, ענת ליטבק, לימור שידלוב
- צוות מחקר: ד"ר איריס לבנשוס, הילה שחורי, מיכל פלזן, יעל פרוינד, איה בר ניב
- צוות פסיכיאטרים: פרופ' דורון גוטהלף, ד"ר נועה בן-ארויה, ד"ר ספי קרוננברג, ד"ר ליטל שטיינהרט, ד"ר עידית דקל, ד"ר טלי לוי
- ניהול אדמיניסטרטיבי: קרן טוכטרמן, אופיר קוטון

תודה!
